

Türkiye Cümhuriyeti ile Afgan, İran ve Irak Devletleri arasında tanzim olunan ademi tecavüz ve müşavere muahedenamesinin tasdikına dair kanun lâyihası ve Hariciye encümeni mazbatası (1/917)

T. C.
Başvekâlet
Kararlar müdürlüğü
Sayı : 6/4479

16 - XII - 1937

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Türkiye Cümhuriyeti ile Afgan, İran ve Irak Devletleri arasında tanzim olunan (Ademi tecavüz ve müşavere) muahedenamesinin tasdikına dair Hariciye vekilligince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 1 - XII - 1937 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesile birlikte sunulmuştur.

Başvekil
C. Bayar

Esbabı mucibe mazbatası

Türkiye Cümhuriyeti ile İran, Irak ve Afganistan Devletleri ellerinde olan bütün vasıtalarla aralarındaki dostluk ve iyi anlaşma münasebetlerinin muhafazasına hâdim olmak ve bu gaye için sıkı bir teşriki mesai temin etmek arzusu ile ve yakın şarkta sulhu ve emniyeti ve bu suretle de umumî barışı milletler paktı gerçevesi dairesinde mütemmin zamanlarla temin maksadile hareket ederek, 27 ağustos 1928 tarihinde Pariste imza edilmiş olan harbden ferağat muahedesini mucibince ve kâffesi gerek bu paktla ve gerek Milletler Cemiyeti paktile hemahenk olarak kendilerinin vaziülümza buldukları diğer muahedeler mucibince mevcut vecibelerini derpiş eyleyerek müşterek menfaatlerini alâkadar eden beynelmihel mahiyette her türlü ihtilâflarda müşavereyi mu-tazamın hükümleri de ihtiva eden bir ademi tecavüz muahedesinin akdine karar vermişler ve bu maksadın temini için Tahranda toplanan Türk, Afgan, İran ve Irak Hariciye Nazırları Saadabad sarayında 8 temmuz 1937 tarihinde, tasdikli sureti ilişik, paktı imza etmişlerdir.

Türkiye Cümhuriyetinin esas siyasetine tamamen uygun olup Şarkta tam bir sulh, dostluk ve beraberlik mmtakası tesisine imkân vermiş olan bu muahede Akidlerin her birile aramızda esasen mevcut olan yakınlığı bir kat daha takviye etmekte ve onlara zamimeten aynı idealin hâdimi olan dört Devleti birleştirmektedir.

Mukaddemeden sonra 10 maddeden mürekkebe olan bu muahedename, tasvib ve tasdik olunmak üzere, Yüksek Meclise sunulmuştur.

Hariciye encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Hariciye encümeni

Esas No. 1/917

Karar No. 9

11 - I - 1938

Yüksek Reisliğe

Türkiye Cümhuriyeti ile Afgan, İran ve Irak Devletleri arasında tanzim olunan ademi tecavüz ve müşavere muahedenamesinin tasdikine dair Hariciye vekilliğince hazırlanan ve Başvekâletin 16 kânunuevvel 1937 tarih ve 6/4479 sayılı tezkeresile Büyük Meclise sunulan ve encümenimize havale buyurulan kanun lâyihası 6 - I - 1938 tarihli toplantımızda tetkik ve müzakere olundu.

Âkid Devletlerle esasen aramızda mevcut bulunan dostluk ve iyi anlaşma münasebetlerinin muhafaza ve idamesine ve Milletler Cemiyeti paktı ahkâmı dahilinde yakın Şarkta sulh ve sükûnun emniyetle devamına hizmet edecek

olan işbu muahede encümenimizce de muvafık görülerek kanun lâyihası Hükûmetin teklifi ve hile aynen kabul olunmuştur.

Umumî Heyetin tasvibine arz olunmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Ha. E. Reisi	M. M. N.	Kâtib
Trabzon	Kastamonu	Kastamonu
H. Saka	Şerif İlden	Şerif İlden
İzmir	Niğde	Diyarbakir
H. Mentese	K. İrdelp	Z. M. Alsan
Diyarbakir	Antalya	Tokad
Dr. İ. Öngören	Dr. C. Tunca	N. Poroy
Kocaeli	Erzurum	
S. Yiğit	P. Demirhan	

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Türkiye Cümhuriyeti ile Afgan, İran ve Irak Devletleri arasında tanzim olunan Ademi tecavüz ve müşavere muahedenamesinin tasdikine dair kanun lâyihası

MADDE 1 — Türkiye Cümhuriyeti ile Afgan, İran ve Irak Devletleri arasında tanzim edilerek Tahranda Saadabad da imza edilmiş olan ve ademi tecavüz ve müşavere hükümlerini ihtiva eden 8 temmuz 1937 tarihli muahede kabul ve tasdik edilmiştir.

MADDE 2 — Bu kanun neşri tarihinden itibaren meriyete girecektir.

MADDE 3 — Bu kanun hükümlerini icraya,

İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

1 - XII - 1937

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
C. Bayar	Ş. Saracoğlu	K. Özalp
Da. V.	Ha. V.	Mal. V.
Ş. Kaya	Dr. T. R. Aras	F. Ağralı
Mf. V.	Na. V.	İk. V. ve Zr. V. V.
S. Arıkan	A. Çetinkaya	Ş. Kesebir
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Alataş	Rana Tarhan	

ADEMİ TECAVÜZ MUAHEDENAMESİ

Mukaddeme

Türkiye Reisiümhuru,
Majeste Afganistan Kırallı,
Majeste İrak Kırallı,
Majeste İran Şahıñşahrı

Ellerinde olan bütün vasıtalarla aralarındaki dostluk ve iyi anlaşma münasebetlerinin idamesine hadim olmak arzusuile;

Milletler Cemiyeti Paktı çerçevesi içinde munzam teminat vasıtasile yakın şarkta sulh ve emniyeti temin ve bu suretle umumî sulha yardım maksadile mütehassis olarak;

Pariste 27 ağustos 1928 de imzalanan harbden feragat muahedesi ile kendilerinin vazrülümza buldukları Milletler Cemiyeti misakına ve harbden feragat muahedesine uygun diğer bütün muahedeler mucibince mevcut vecibelerini tamamile müdrik olarak;

Bu muahedeyi imzaya karar vermişler ve bu maksadla :

Türkiye Cümhur Reisi :

Hariciye vekili Ekselans Dr. Tefvik Rüştü Arası;

Majeste Afganistan Kırallı:

Hariciye veziri Ekselâns Faiz Mohammed Hanı;

Majeste Irak Kırallı:

Hariciye veziri Ekselâns Dr. Naji Elasılı;

Majeste İran Şahıñşahrı:

Hariciye veziri Ekselâns Enayetollah Samiyi; murahhas olarak tayin etmişlerdir.

Mezkûr murahhaslar, usulü dairesinde tanzim edilmiş olduğu görülen salâhiyetnamelerini teati ettikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

Madde — 1

Yüksek Âkid Taraflar, birbirlerinin dahilî işlerine her türlü müdahaleden mutlak surette istinkâf siyaseti takib etmeyi teahhüd ederler.

Madde — 2.

Yüksek Âkid Taraflar, müşterek hududlarının masuniyetine sureti katiyede riayet etmeyi teahhüd ederler.

Madde — 3

Yüksek Âkid Taraflar müşterek menfaatlerini alâkadar eden beynelmilel mahiyette her türlü ihtilâflarda birbirleriyle istişarede bulunmak hususunda mutabıktırlar.

Madde — 4

Yüksek Âkid Taraflardan her biri, diğerine karşı hiç bir halde, gerek münferiden, gerek bir veya birden fazla salis Devletle birlikte, diğer Âkidlerden birine karşı hiç bir tecavüz hareketinde bulunmamayı teahhüd eder.

Tecavüz hareketi addedilenler şunlardır:

1 - Harb ilânı;

2 - Harb ilân edilmeksizin dahi olsa, bir Devlet'in silâhlı kuvvetleri tarafından diğ'er bir Devlet arazisinin istilâsı;

3 - Bir Devlet'in kara, deniz veya hava kuvvetleri tarafından, harb ilân edilmeksizin dahi olsa, diğ'er bir Devlet'in arazisine, girmelerine veya tayyarelerine taarruz;

4 - Mütecevize doğrudan doğruya veya bilvasıta yardım veya muzaheret.

Tecavüz hareketi teşkil etmeyenler şunlardır:

1 - Meşru müdafaa hakkını istimal, yani yukarda tarif edilen tecavüz hareketine mukavemet;

2 - Milletler Cemiyeti paktının 16 ncı maddesinin tatbikından mütevellid filiyat;

3 - Milletler Cemiyeti Assamblesi veya konseyi tarafından ittihaz edilen bir karar mucibince ve yahud Milletler Cemiyeti paktının 15 nci maddesinin 7 nci fıkrasının tatbiki suretile yapılan hareket; şukadar ki, ikinci haldeki hareket ilk mütearrız Devlete karşı tevehh edilmiş bulunsun;

4 - Yüksek Âkid Taraflardan birinin taarruza, istilâya uğrayan bir Devlete yardım hareketi veya hudud Pariste 27 ağustos 1928 de imza edilen harbden feragat muahedesine muhalif olarak harbe müracaat etmesi.

Madde — 5

Yüksek Âkid Taraflardan biri, bu muahedenin 4 ncü maddesinin ihlâl edildiğini veya edilmek üzere olduğunu telâkki ettiği takdirde, meseleyi derhal Milletler Cemiyeti Konseyine arzedecektir. İşbu hüküm mevzuubahs Yüksek Âkid Tarafından bu ahvâlde lüzumuna hükmettiği bütün tedbirleri almak hakkını ihlâl etmez.

Madde — 6

Yüksek Âkidlerden biri, bir salis Devlet aleyhine bir tecavüze geçerse, diğ'er Yüksek Âkid Taraf, ihbar etmeksizin, işbu muahedeyi mütecevize karşı feshedecektir.

Madde — 7

Yüksek Âkid Taraflardan her biri, diğ'er Âkid Tarafların müessesatını devirmek, yahud ve diğ'er mahallerinin nizam ve emniyetini bozmak veya Hükümet rejimini ihlâl etmek maksadile silâhlı çete, cemiyet veyahud teşekküllerin teessüsüne veya filiyata geçmelerine, kendi hududları dahilinde, mâni olmayı taahhüd ederler.

Madde — 8

Yüksek Âkid Taraflar, kendi aralarında çıkabilecek bütün niza ve ihtilâfların, mahiyet ve menşeleri her ne olursa olsun, hal ve tesviyesi ancak muslihane vasıtalara müracaatla mümkün olabileceğini 27 ağustos 1928 tarihli harbden feragat muahedesile tanımış olduklarından bu hükmü teyid ile bu hususta kendi aralarında ittihaz olunmuş veya edilecek olan usullere müracaat edeceklerini beyan ederler.

Madde — 9

İşbu muahedenin hiç bir maddesi, Milletler Cemiyeti Paktı mucibince Yüksek Âkidlerin her biri tarafından deruhde edilen vecibeleri, her ne hususta olursa olsun, tenkis eder mahiyette telâkki olunamaz.

Madde — 10

Fransızca ve dört nüsha olarak yazılan ve birer nüshası Âkid Devletlerden her biri tarafından alndığı tasdik edilen işbu muahede beş sene müddetle akdedilmiştir. Bu müddetin hitamında, Yüksek Âkidlerden biri tarafından altı ay evvel mefsuhiyeti ihbar edilmedikçe muahede, bütün hükmü cari

olmak üzere, yeniden daha beş sene müddetle temdid edilmiş sayılacak ve her hitam devresinde sekiz Âkidlerden biri veya bir kağı tarafından altı ay evvel feshi haber verilinceye kadar muteber olacaktır. Âkidlerden birile feshedilen muahede diğerleri arasında meriyette devam eder.

İşbu muahedename Yüksek Âkidlerin her biri tarafından kendi teşrii usulüne tevfiikan tasdik edecek ve Milletler Cemiyeti Genel Sekreterliğince kaydedilerek Cemiyetin diğer azasına keyfi bildirilmesi rica olunacaktır.

Tasdiknameler, Yüksek Âkidlerin her biri tarafından İran Hükûmetine tevdi olunacaktır.

Tasdiknameler iki Yüksek Âkid Tarafından tevdi edilir edilmez işbu muahede bu İki Taraf arasında meriyete girecektir. Üçüncü ve dördüncü Âkid Tarafından da tasdiknameler tevdi edildiği zaman muahede bu üçüncü ve dördüncü ile de meri olacaktır.

Tasdiknamelerin her tevdiinde İran Hükûmeti tarafından bu muahedeyi imzalayanlara işbu keyfiyeti derhal haber verilecektir.

Tahranda, Saad - Abad sarayında, sekiz temmuz bin dokuz yüz otuz yedi tarihinden akdedilm

Dr. Rüşti Aras
Fais
Naji-Al-Asl
Samiy.